

Odată cu *Formarea toponimelor* intrăm, practic, în analiza numelor de locuri din bazinul hidrografic al râului Neamț. Preluând modalitatea de clasificare a toponimelor – simple, derivate, sintagme, compuse, perifraze –, propusă de Dragoș Moldovanu, Daniela Ștefania Butnaru ilustrează fiecare categorie în parte cu exemple din regiunea cercetată, remarcând câteva aspecte: existența unor echivalente morfosintactice (formații toponimice dezvoltate de la același determinant prin procedee gramaticale diferite), ca în cazul *Pârâul la Gămănuș*, întâlnit și în forma *Pârâul Gămănușului*; schimbări de sens ale unor elemente de relație – prepoziția *la* poate sugera posesia și nu proximitatea: *La Profesori* este un teren al căror proprietari erau învățătorii și profesorii, după cum articolul posesiv-genitival *lui* poate indica proximitatea și nu posesia: *Dealul lui Vartic* nu este proprietatea respectivei familii, ci locul unde își avea casa. Toate acestea sunt informații particulare pe care le pot scoate la lumină anchetele de teren.

În *Probleme etimologice*, autoarea cărții propune, pentru câteva denumiri (*Cacova, Cărăgița, Cărbuna, Ozana, Pițigaia, Secul și Neamț*), etimologii noi sau confirmă vechile etimologii, în urma documentării pe teren și în arhive.

Modul de ordonare a materialului se bazează pe procedeul de polarizare (concentrarea unui ansamblu geografic în jurul unei denumiri „polare”, ca element de maximă importanță socio-geografică) și diferențiere (cu ajutorul unor delimitatori lexicali – de exemplu sufixele diminutive – se desemnează părțile unui obiect geografic). În funcție de câmpul toponimic format în jurul unei denumiri, au fost realizate și articolele din dicționarul de față. Structura lor cuprinde: cuvântul-titlu, categoria toponimică, definiția, indicarea sinonimelor (acolo unde există), numerotarea denumirilor care formează un câmp toponimic, pronunția și etimologia lor. Toate aceste informații fac obiectul capitolului al șaselea al monografiei – *Aspecte lexicografice*.

Glosarul de entopice și apelative, întâlnite în toponimele înregistrate în bazinul hidrografic al râului Neamț, întregeste partea teoretică a lucrării.

Dicționarul propriu-zis (pp. 47-194) reprezintă o parte importantă a lucrării. Analiza materialului cuprins aici i-a permis autoarei câteva concluzii: cele mai vechi toponime sunt de origine slavă, dar au fost create, în majoritate, pe teren românesc; modalitățile de manifestare ale sistemului toponimic se încadrează în specificul românesc; cele mai vechi nume atestate sunt oiconimele, hidronimele și oronimele, care au format în jurul lor câmpuri toponimice dezvoltate.

Până în acest moment, nu a existat în literatura de specialitate o lucrare în care macro și microtoponimia bazinului hidrografic al Neamțului să fi fost integral prezentată. Prin cartea de față, Daniela Ștefania Butnaru a reușit pe deplin acest lucru.

Iustina BURCI
Academia Română
Institutul de Cercetări Socio-Umane
„C. S. Nicolăescu-Ploșor”, Craiova

Ion Popescu-Sireteanu, *Termeni pentru adăposturile păstorești din limba română*, Iași, Editura Princeps Edit, 2013, 440 p.

Cartea prof. univ. dr. Ion Popescu-Sireteanu, apărută recent la Iași, la Editura Printis, prezintă secțiunile *Cuvântul casă și familia lui* (în care sunt prezentați pe larg termenii *casă, sălaș, seliște, sat, cătun, cotnari, colibă, comarnic*), pp. 7-67, și *Alți termeni cu sensul „adăpost păstoresc”*, pp. 68-212. Cartea mai cuprinde: Concluzii, Indice de cuvinte, Bibliografie și abrevieri bibliografice, precum și o listă cu cele 72 de cărți care poartă semnătura profesorului Ion Popescu-Sireteanu, grupate astfel: Antologii, Ediții, Cărți originale (Lingvistică și Etnologie, Istorie și Istorie culturală, Beletristică), pp. 260-263.

Cea dintâi remarcă pe care o fac privește informația deosebit de bogată, concretizată printr-o mare varietate de surse bibliografice (aproape 250, din domeniile lingvistică, istorie, geografie, etnologie, folclor, religie, care se concretizează în trimiteri bibliografice).

Este de remarcat faptul că terminologia păstorească l-a preocupat pe autor de multă vreme. Citez în sensul acesta cărțile: *Contribuții la cercetarea terminologiei păstorești în limba română* (1980), *Chestionar păstoresc* (1983, 2013), *Termeni păstorești în limba română* (2005). Așadar, cartea de față se prezintă ca o secțiune a bogatei terminologii păstorești, care acoperă întregul teritoriu românesc, dar și cu trimiteri la celelalte dialecte ale limbii române (aromân, meglenoromân, istoromân).

Fiecare cuvânt luat în discuție este analizat din mai multe puncte de vedere: istoric, etimologic, semantic, distribuție în teritoriu, bază pentru derivate, semnificația derivatelor, sursă pentru antroponime și toponime, prezența în opere literare și folclor. Autorul a identificat numeroase cuvinte și sensuri care n-au fost înregistrate în dicționare până acum, precum: „**Cobârlete** „îngrăditură pentru oi în curte” (ALR SN, II, h. 401, pct. 848). Cuvântul nu este înregistrat în dicționare” (p. 99); „**Cășoară**, cuvânt necunoscut dicționarelor. /.../ Are sensul „căsuță”. Variantă a derivatului **cășoară** „căsuță, căscioară” (p. 15); „**Coștereață** are în DA două sensuri importante: 1) „coteț de porci sau de găini, de găște”, sinonim cu **cocină, poiată**; 2) **Prin ext.** „cămară mică în care se țin poamele”, dar înseamnă și „(în bătaie de joc) casă mică, urâtă pe dinafară, asemănătoare cu o poiată de găini”. Autorul arată că termenul figurează în dicționare fără etimologie, dar face trimitere la rus. **kušča** „colibă” /.../, bulg. **kăšta** „casă, colibă” (p. 115). „**Foișor** este un sinonim al lui **comarnic, umbrar**. Are vechi atestări, fiind menționat de două ori în **Codicele Voronețean** și o dată în **Cazania** a doua a lui Coresi (Florica Dimitrescu, *Contribuții la istoria limbii române vechi*, București, Ed. Did. Ped. 1973, p.141). Din magh. **Folyosó** (Micul dicționar academic)”, p. 136.

Bogăția semantică a termenilor analizați în prima secțiune este impresionantă. Dau ca exemplu **comarnic**: 1) „colibă mică în care locuiesc ciobanii, umbrar pentru ciobani”; 2) „parte a stâniei, locul închis cu grădele, unde se fierbe zerul, parte deschisă în față, care comunică cu strunga prin ușile prin care intră oile la mulș, streășina care apără strunga de ploaie, parte a stâniei unde se mulg oile, /.../ sala în care șed ciobanii de mulg oile; 3) „Loc adăpostit (ca o **cămăruță**) în stână, unde se păstrează cașul la uscat, numit și **celar** sau **pătul**; un fel de pod pe care se zvântă cașul, polița din stână unde pun ciobanii cașii și băcioanele, trocile cu lapte, un stâlp înalt la vârful căruia se află un pod acoperit cu scoarță, în care țin ciobanii bulzii de brânză spre siguranță de urs ca și să nu se strice, locul de la stână unde se așază cașul ca să se scurgă /.../”; 4) Prin extindere semantică, cuvântul denumește „polița sau leasa pe care se usucă cașul (în comarnic), polița sau scândura pe care întinde baciul cașii de se usucă, o leasă pe care se pune brânza de se zvântează, o leasă de nuiete pe care se pun cașii sau brânza, o instalație în forma unei mese, din leasă împletită sau tablă găurită pe care se așază cașul ca să se scurgă și să se usuce /.../”; 5) Prin analogie, s-a creat sensul „coș de sobă țărănească ce se termină în pod, numit și **ursoaică**”. Ion Popescu-Sireteanu urmărește în continuare atestarea sensurilor lui **comarnic** în diferite lucrări științifice, care acoperă întregul teritoriu dacoromân, dar e prezent și în dialectele sud-dunărene ale limbii române. În privința etimologiei, autorul propune lat. **coma** : „Marea prezență a cuvântului în dialectele limbii române poate duce la concluzia că așa-numita „temă obscură” **COMA** cu sensul „coamă” poate fi o moștenire traco-dacă încă necunoscută, pe care o vor putea documenta antroponimia și toponimia”. Cât privește prezența cuvântului **comarnic** în aceste două compartimente ale limbii, antroponimie și toponimie, exemplele sunt extrem de numeroase și cu o largă răspândire în teritoriu (pp. 54-69).

Termenii din secțiunea a doua a cărții se prezintă ca articole de dicționar. Important de reținut este că informația bogată și gradul de exigență ale autorului asigură fiecăruia identitatea și locul în terminologia care privește adăposturile păstorești din limba română.

Prin larga cuprindere a surselor bibliografice, supusă unei analize pertinente, și prin soluțiile propuse, atunci când cele cunoscute nu-l satisfac, cartea profesorului universitar Ion Popescu-Sireteanu se înscrie ca o contribuție valoroasă la cunoașterea în adâncime a tezaurului lexical al limbii române.

Reținem din concluziile autorului: „Noi prezentăm numeroase informații și contexte extrase din lucrări necuprinse în bibliografia **Dicționarului Academiei** și din anchete proprii sau din unele teze de licență pregătite sub îndrumarea noastră”.

Teodor Oancă
Universitatea din Craiova